

פרשת קרח – דינמיקה ספורה

Особенности человеческого характера, его качества сами по себе не являются ни хорошими, ни плохими. Это мы выбираем, на что их направить. Пример Кораха убедительно показывает, что даже если человек достигает больших высот руах а-кодеш, это еще не гарантия, что он верно применит свою духовность¹. Как вклад в Тору история Кораха – это урок нам не уподобляться ему: לא תהיה כקרח ועדתו – *не будьте подобны Кораху и его сообщникам*, это запрет возбуждать раздоры и развязывать споры, если на то нет чрезвычайных причин².

Казалось бы, дело простое. Все мы ратуем за мир. Но на самом деле спор для человека естественен. Различия между людьми таковы, что поддержание мира требует специальных усилий и при пассивном, инертном поведении мы этот запрет соблюсти не сумеем³. Мы ценим мир, но зачастую еще больше ценим вещи, которые отстаиваем. Мир важен для нас, но он занимает отнюдь не верхнюю строку в нашей иерархии ценностей. Эту проблему и рассматривает наша недельная глава.

Аргументация Кораха отражает установки радикальной демократии, которая считает недопустимым предоставление власти какому-то одному лицу или группе лиц, и в этом смысле она совершенно справедлива. Но аргументация Кораха не соответствовала моменту. Различий, которые существуют в нашем мире: учителя и ученики, короли и подданные – в Грядущем мире не будет. Там мы будем сидеть «вкруговую», все наравне⁴. Действительно, в тот миг, когда мы переживаем высокий духовный взлет, как, например, при переходе через Красное море, различия становятся несущественными. На Красном море самая простая служанка видела больше, чем впоследствии – самый большой пророк⁵, а в эпоху Машиаха каждый еврей будет заниматься Торой на высочайшем уровне⁶ и все будут достойны пророческого дара⁷. Идея Кораха была хорошая идея. Еврейский народ действительно весь свят⁸, так с какой стати Моше и Аарон ставят себя выше кого бы то ни было из евреев?!⁹ Ведь на

¹ שפתי חיים, מועדים א, דף מד: בכל דרגה שאדם נמצא איננו חוסס לפני נפילה, ואפילו נמצא בדרגת רוח הקודש: לא זאת בלבד שרוח הקודש אינה חוסמת בפניו את האפשרות לצאת, אלא שהיא עלולה להעביר אותו על דעתו, וישתמש ברוה"ק לרעה, כמאמרם ז"ל (במדבר רבה יח ז): "וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו. ראה שלשלת גדולה עומדת ממנו, שמואל ששקול כמשה ואהרון ... ועשרים וארבע משמרות עומדות מבניו שכולם מתנבאים ברוח הקודש ... אמר אפשר הגדולה הזאת עתיד לעמוד ממני ואני אובד אותה ...". - הרי שאפילו ברוח הקודש קיים הכלל "כל הרוצה לטעות יטעה" (ב"ר ח, ח)

² גמ' סנהדרין קט ע"ב: דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו. המאירי על מסכת סנהדרין דף קי ע"א: אף על פי שהמחלוקת בכללו דבר שנוא ומשוקץ ודרך הערה אמרו עליו שהוא בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח מ"מ כשהוא חולק עם רבו או עם מי שהוא בראוי לקבל מרות מהם הוא שנוא ביותר ע"כ ע"ש בגמ'

³ שפת אמת ריש הפרשה

⁴ רב צדוק הכהן, פרי צדיק [א]: והיינו כמו שיהיה לעתיד שהקדוש ברוך הוא יושב ביניהם והם סביב במחול וכאמור ובעיגול אין שום מדרגות כנ"ל

⁵ רב צדוק, שם: וכמו ההתגלות שהיה בקריעת ים סוף שהיה גם כן ממדת עתיקא כמו שאמר בזוהר הקדוש (ח"ב נ"ב ב') דבעתיקא תליא ואיתא במכילתא ובזוהר הקדוש (שם ס"ד ב') ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, והיינו שהשפחה ראתה כמו הגדול שבישראל הכל שוים כיון דבעתיקא תליא אז אין שום מדרגות

⁶ ירמיהו לא לג: לא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' לאמר דעו את ד', כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם

⁷ יואל ג א: אשפוך את רוחי על כל בשר

⁸ רב צדוק, שם: וזה שטען כי כל העדה כולם קדושים

⁹ רב צדוק, שם: ומדוע תתנשאו על קהל ה'.

самом деле Маамад ар Синай должен был стать окончательным тikuном, предшествующим эпохе Машиаха. Все слышали Всевышнего, всем равно было дано пророческое восприятие, Б-г говорил со всеми «лицом к лицу»¹. Но Синай еще не был нашим постоянным, устойчивым состоянием², и всем нам понятно, к каким трагическим последствиям могла бы привести эта правота Кораха, когда для нее еще не было всех необходимых условий³. Горе человеку, чьи убеждения строятся на частичном видении явления, а сам он при этом убежден, что охватывает его целиком!

Корах потерял все, включая долю в Грядущем мире⁴. От него мы получили в наследие урок – более глубокое понимание динамики спора, т.е. того, как махлокет влияет на людей и как он развивается. Этот урок учит нас не только пониманию, как избежать спора, но и знанию, как вести себя в его ходе. Лишь усвоение этого урока дает нам шанс справиться с этим проклятием.

История Кораха – это история первого тотального мятежа народа против руководства. Мятеж поднял великий человек⁵, харизматичный и решительный, который привлек на свою сторону людей, подобных ему⁶. Корах понимал, что разные люди присоединяются к нему по разным причинам. У Датана и Авирама были старые счёты с Моше⁷, а другие 250 человек, примкнувшие к Кораху, сделали классическую ошибку, сочтя, что ими найден более высокий путь к святости, пусть даже он не санкционирован⁸.

¹ רב צדוק, שם: כולם שמעו בסיני אנכי ה' אלהיך (כמו שדרשו במדרש רבה) ובתוכם ה' ... וכן הוא באמת כשיש התגלות מדת עתיקה כמו שהיה ההתגלות בשעת מתן תורה דכתיב פנים בפנים דבר ה' עמכם... וכמו שנאמר שם ויחן שם ישראל ופירש רש"י כאיש אחד בלב אחד ולא היה מדרגות כמו שנאמר פנים בפנים דיבר ד' עמכם

² רב צדוק, שם: אבל אחר כך נתבטל מדרגה זו ולא יהיה ההתגלות הזה עד לעתיד שיהיה התיקון האמיתי.

³ רב צדוק, שם: רב צדוק, שם: וזה היה טענת קרח שכיון שבאמת בשעת מתן תורה היה ראוי להיות התיקון האמיתי כמו שיהיה לעתיד.

⁴ סנהדרין קט ע"ב: עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ותכס עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי רבי עקיבא רבי אליעזר אומר עליהם אמר הכתוב ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל: תנו רבנן עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ותכס עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי רבי עקיבא רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הן כאבידה המתבקשת שנאמר תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי

⁵ אור החיים על במדבר טז א: בן יצהר פירוש היותו בן יצהר שהוא גדול משני אחים הבאים אחריו בבני קהת, ואינם יכולין להחציף פניהם כנגדו כי גדול מהם

ב': בן קהת הוא המעולה שבבני לוי, שהיו נושאים קדש הקדשים, ואמרו רבותינו ז"ל (שם) קרח מנושאי הארון היה, ואין גרשון ומררי ידברו כנגדו:

ג': בן לוי שהוא שבט מעולה מכל ישראל, ואין שאר השבטים מקפחין אותו בדברו לפני משה, כי מעולה הוא מכל שאר השבטים גם מכל בני לוי, גם בענפי קהת הוא מדרגה ראשונה לשני האחים הבאים אחריו שהם חברון ועוזיאל

⁶ סנהדרין קט ע"ב: ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים מיוחדים שבעדה קריאי מועד שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים אנשי שם שהיה להם שם בכל העולם

אור החיים טז א: ואמרו ודתן ואבירם וגו' ... שהם גדולי שבט ראובן הבכור ליעקב, ובאמצעות זה החשיבו עצמן ויקומו לפני משה, פירוש קימה בהשוואה עם משה, קרח למה שהוא כנוכר, ודתן ואבירם לצד היותם גדולי ראובן, שהוא גדול מכל האחים, וגם מלוי:

⁷ העמק דבר טז א: כי אם שהיו בטבע בעלי מחלוקת ושונאי משה עוד במצרים. כדאיתא בנדרים דף ס"ד א' ומכש"כ עתה כאשר נגזר עליהם למות במדבר ואל ליכנס לארץ זבת חלב ודבש. משום הכי נעשו בבליעה בארץ כרוח הבהמה.

⁸ העמק דבר טז א: הרי"ן איש היו באמת גדולי ישראל בכל פרט גם ביראת ה'. ... (וטעו בזה שחשבו ש)היה מניעת הכהונה שהוא גורם דבקות ואהבת ה' כאשר בוער בקרבם. לא לשם שררה וכבוד המדומה כי אם להתקדש ולהשיג מעלה זו ע"י עבודה. וגם המה ידעו אשר דבר ה' אמת בפי משה. ואין להרהר אחריו ח"ו ... (וזה) כעין פי' הכתוב בנזיר שנטמא וכפר עליו מאשר חטא עה"נ. וביארנו שמה שנצטער מיין והוא כדי להשיג מעלת רוח"ק ולהיות קדוש לה'. וזה אינו לפי ערכו. והבחינה ע"ז שהיה נטמא

История Кораха проливает яркий свет на динамику спора и на то, как спор сбивает с пути его участников. Эта история охватывает и роль близких и других не проявляющихся открыто фигур, которые окружают спорщиков и нередко подогревают в них чувство «праведного негодования». Но бывает и наоборот. Гемара рассказывает нам о женщине, жене Она бен-Пелета, которая буквально «выдернула» мужа из мятежа, проявив исключительную изобретательность и предприняв весьма радикальные шаги¹. С другой стороны, миролюбивая дипломатия Моше-рабейну, который протягивал дружескую руку каждой из сторон², успеха не имела³. Иногда даже максимальных усилий недостаточно, чтобы разрешить такую проблему!

Во главе мятежа стоял человек очень высокого общественного положения и большого ума, в основе мятежа лежали утверждения, которые вполне могли показаться верными тем, кто их слышал. Корах прибег к самому мощному оружию, объявив себя защитником интересов масс. Он выдвинул против Моше и Аарона самое убийственное обвинение, изобразив их стяжателями и эгоистами, которые присвоили себе статус правящей элиты и которых интересуют лишь почести и нажива⁴. Как бы в противовес

ואמר הכתוב דמי שציער את נפשו להשיג מעלת רה"ק ולהיות קדוש לה'. וזה אינו לפי ערכו. והבחינה ע"ז שהרי נטמא ואמר הכתוב דמי שציער את נפשו להשיג מעלה שאינו בר יכולת להשיגה. מיקרי חוטא על נפשו. וה"ל המה בקשו להשיג מעלת אהבת ה' ע"י עבודה אע"פ שידעו שלא יינקו ובודאי יקוים דבר משה וזה מיקרי החטאים האלה בנפשותם. שביקשו לאבד את נפשם רק להשיג מעלת אהבת וחסידות מה שאינו לפי הרצון ממנו ית"ש. ומשהסמך ענין הלו לפרשת ציצית. שהוזהרו חסידי עליון בחוט של תכלת. שבכל חסידותם לא יסורו ממצות ה' כמו שביארנו באזהרה ולא תתורו וגו'. והר"ן איש סירבו ע"ז והגיע להם מה שהגיע.

ובשביל שמכ"מ כיונו לש"ש משי"ה נענשו בשריפה באש שיצא מק"ק והיה בזה ענין כבוד ג"כ כמו שיבואר. לא כן דו"א המה היו רחוקים מתאווה עליונה זו.

¹ (סנהדרין קט): ואון - שישב באנינות, פלת - שנעשו לו פלאות, בן ראובן - בן שראה והבין. אמר רב: און בן פלת אשתו הצילתו. אמרה ליה מאי נפקא לך מינה אי מר רבה אנת תלמידא ואי מר רבה אנת תלמידא. אמר ליה מאי אעביד. אמרה ליה: ידענא דכולה כנישתא קדישתא נינהו, דכתיב (במדבר ט"ז) כי כל העדה כלם קדשים. אמרה ליה: תוב, דאנא מצילנא לך. אשקיתיה חמרא, וארויתיה, ואגניתיה גואי, אותבה על בבא, וסתרתי למזיח, כל דאתא חזיח, הדר.

И Она – [имя означает] что он сидел [в шатре]; Пелет - из-за чудес, которые были совершены ради него; сын Реувена – сын, который видит и понимает (reu – ven). Рав сказал: «Жена Она бен-Пелет спасла его. Она сказала ему: Что ты надеешься получить от этого [спора]? Если эта сторона [Моше-рабейну] победит, ты останешься учеником [т.е. зависимым последователем]; и если эта сторона [Корах] победит, ты все равно останешься учеником». Он сказал ей: «Что же мне делать?». Она ответила: «Я знаю, что все собрание это свято, как сказано: במדבר טז: כי כל העדה כלם קדושים»

Вернись [в шатер], и я тебя спасу». Она напоила его вином и уложила в шатре. Сама вышла и села у входа [снаружи]. Она распустила волосы. Пришедшие увидели [ее распущенные волосы] и отвернулись [и ушли].

Жена Она знала, что поскольку весь народ свят – כולה כנישתא קדישתא, мужи Израиля, даже те, кто готов взбунтоваться против Моше-рабейну, не приблизятся к дому, у которого сидит женщина с непокрытой головой.

² רמב"ן טז יב ד"ה וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים: ... רצה עתה לדבר גם עמהם ולהזהירם ... ולפייס אותם בדברים טובים דברים נחומים לישראל, כי דבריו עם קרח פיוס לבני לוי לבדם

ילקוט שמעוני טז: באו והודיעו למשה, הלך לפייסן

³ ילקוט שמעוני טז ד"ה ויאמר משה אל קרח: ... כל הדברים האלה פייס משה לקרח ואין את מוצא שהשיבו דבר לפי שהיה פקח ברשעו ... כשראה משה שאין בו תועלת פירש הימנו. וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירים. אף הן עמדו ברשען ולא נזקקו להשיבו

⁴ רש"י טז א: ומה ראה קרח לחלוק עם משה נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל (תנחומא) שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח אחי אבא ארבעה היו שנא' (שמות ו) ובני קהת וגו' עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד

хет а-эгель Корах заявлял, что еврейский народ должен противостоять тенденции вводить посредников между собой и Б-гом. Он утверждал, что Моше и Аарон именно такие посредники, а это – в лучшем случае – затрудняет евреям прямые отношения с Всевышним и равносильно своего рода идолопоклонству – в худшем случае. Логика сокрушительная!

Сегодня, в эпоху демократии, претензии Кораха звучат в резонанс с нашими установками. Потому что это, в конечном счете, и есть еврейский идеал. По сути, Корах был прав. Идеальная ситуация – это когда каждый человек получает Тору непосредственно от Всевышнего. Так оно и будет во времена Машиаха, когда мы наконец достигнем должного уровня¹. Тогда все мы сами сумеем понимать Тору, все – на одном уровне. И, наконец, во время тхият а-метим всякая иерархия полностью исчезнет.

Логика Кораха была верна, но она не соответствовала историческому моменту². Поскольку его демократические призывы были преждевременны, они были чреватые разрушением целого народа. Смешайте все иерархии и их уровни, и мы останемся не с демократией, а с измелчанием духовного вклада каждого человека – в лучшем случае, и с превращением ситуации в духовную анархию – в худшем. В таких обстоятельствах никто не признавал бы необходимости уникального вклада ближнего, и возможность

כהן גדול מי ראוי ליטול את השניה לא אני שאני בן יצחק שהוא שני לעמרם והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם הריני חולק עליו ומבטל את דבריו.

וז"ל האבן עזרא (שם): זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נתחלפו הבכורים ונבדלו הלויים כי חשבו ישראל שמשם אדונינו עשה מדעתו לתת גדולה לאחיו גם לבני קהת שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם ממשפחתו והלויים קשרו עליו בעבור היותם נתונים לאהרן ולבניו וקשר דתן ואבירם בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף אולי חשדוהו בעבור יהושע משרתו גם קרח בכור היה כי כן כתוב.

אבל ברמב"ן גישה אחרת וז"ל (טז א): והנכון בדרש, שכעס קרח על נשיאות אלצפן כמאמר רבותינו (תנחומא קרח א), וקנא גם באהרן כמו שנאמר ובקשתם גם כהונה (פסוק י) ונמשכו דתן ואבירם עמו, ולא על הבכורה, כי יעקב אביהם הוא אשר נטלה מראובן ונתנה ליוסף.

וז"ל רבינו בחיי: והסבה לקרח במחלוקת הזה שני דברים, האחת שהתלבש במדת הקנאה, והיא מדה רעה ומכה שאין לה רפואה, והשנית שטעה בשלשלת העתידה לצאת ממנו

¹ רב צדוק הכהן, פרי צדיק [א]: אך הענין על פי מה שאמר האריז"ל שיש מדרגות הנקראים בחינת עיגולים ויש הנקראים בחינת יושר ובעלמא דאתחרבן קודם בריאת העולם היה אז בחינת עיגולים ובעולם התיקון התחיל מדרגה בחינת יושר ולעתיד יתגלה גם כן בחינת עיגולים. וזה סוד מה שאמרו סוף תענית עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים לשון מחול הוא בעיגול. והנה אף שענין עיגולים ויושר מוסב על המדות שהאציל השם יתברך ושם בתענית מדבר שהצדיקים יקיפו במחול כמו עיגול. אך כמו דאיתא בפתח אליהו כתר עליון איהו כתר מלכות, היינו שעל ידי שישראל מכירין ומקבלים עליהם עול מלכותו יתברך שמו על ידי זה נכתר כביכול הקדוש ברוך הוא בכתר ועיגולים הוא בחינת מקיף וכתר הוא אור מקיף ולעתיד כשיתגלה כתר עליון איהו כתר מלכות אז יהיו כנסת ישראל מכתירין להשם יתברך בסוד נקבה תשובב גבר. וזהו הענין המחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד מראה באצבעו. ובחינת העיגולים שם אין שום מדרגות שהכל שוים כמו עיגול שאין בו ראש וסוף:

² שם משמואל (קרח ור"ח תמוז שנת תרע"ב): ונראה דהנה כל חומר הוא מתפעל ובעל שינוי, ... ולא נגאלו ישראל (ממצרים) אלא בזכות קבלת התורה ... היפוך המצריים שהם בעלי שינוי ... שכל איש הזוכה לתורה נותנת לו עוז שלא יהיה בעל שינוי כל כך בנקל. ... ומשה רבינו ... היה נבדל מהחומר לגמרי והיה כולו שכלי (מהר"ל) ... ע"כ רק הוא היה יכול להוריד את התורה ... ולישראל ... באמצעות התורה יש מקום להגיע לידי מידה זו. ... אך בחטא העגל, שיצא לפועל באשר אז היה משה מרום מהם ... זה מורה שעדיין לא הגיעו ישראל לידי מדה זו וכל מה שזכו ישראל הכל באמצעות משה ... עד גמר התיקון שאז נאמר (ירמיהו לא) ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' לאמור דעו את ד' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, ובמדרש (ב"ר פי צח) אין ישראל צריכין לתלמודו של המלך המשיח דכתיב אליו גוים ידרשו ולא ישראל. ... והנה כתיב אתם תהיו לי ממלכת כהנים ואתם בעלי התורה שכל ישראל יהיו כהנים ולעתיד יתקיים זה כדכתיב ואתם כהנים ד' תקראו. ולהנייל יבנו הדברים, כשיזכו ישראל בעצמם לא באמצעות משה שוב לא יהיו צריכין לכ"ג אמצעי ... (וזהו היות הכוונה במתן תורה. ...

והנה קרח חכם גדול היה ומסתמא ידע מכל אלה, אך חשב שכל שבת לוי באשר לא חטאו בעגל הם נשארזו באותה מעלה שהיתה. ... ובא בכלל טעות שהוא אינו נצרך שוב לאמצעות משה. ... אך זה שקר שאף שלא חטאו בעגל מ"מ אבדו גם מעלתם, כמו שהקשה הזוה"ק על יהושע, ותיירץ שהיה מגרר אליו הכלל. ... וקרח שחשב שמעלתו איננה באמצעות משה ולא היה שוב נכנע אליו, והיתה לו קנאה אליו עד שמרד בו, שוב לא היה יכול לקבל ממשוה ... ואבד ענין החוזה ובלתי בעל שינוי של צד הקדושה, בא לעומתו עליו חוזה ובלתי בעל שינוי דרע וגו'

каждого еврея участвовать в создании духовной целостности народа была бы утрачена¹.

Рамхаль рисует перед нами картину того, какие мотивы движут великими людьми, когда они совершают грех. Аарон, как известно, олицетворял хесед, а Корах – дин, и Корах хотел, чтобы представляемый им дин одержал верх над хеседом, носителем которого был Аарон. Корах привлек Санедрин (представляющий качество дин) и бросил вызов порядку мироздания, желая изменить систему качеств Всевышнего, Его способ управления миром. Поэтому его постигла смерть от необычного порядка вещей, от измененного (нового) мироздания – мида ке-негед мида².

Утверждая какую-либо свою позицию, человек может делать это двояко: либо позитивно, т.е. формулируя свои принципы, либо негативно, т.е. заявляя, против чего он выступает. Определение вещей с позиции отрицания, неприятия превращает человека в отрицателя, личность негативную. Он существует только постольку, поскольку кого-то опровергает. Его оппонент представляет собой человека с реально существующей позицией, а за опровергателем стоит лишь его «нет».

Таким был Корах. Корах был анти-Моше. «Моше вывел нас из Египта – так давайте вернемся³. У Моше есть статус левита – выступим против этого статуса как такового». Но как только человек встает на этот путь, ему уже не остановиться. Кончается тем, что раз Моше утверждает, что принес Тору, Корах отрицает и это⁴.

На первый взгляд может показаться, что Корах был прав. Он выступал за демократию и расширение прав и возможностей народа Израиля. Он тщательно продумывал каждую деталь своей аргументации⁵. Он привлек на свою сторону великих людей. Но вся эта идеология призвана была лишь дать оправдание тому, что породило конфликт. Исходным здесь было личное недовольство. Оно побудило Кораха развязать спор и создать коалицию. А жена с глазу на глаз говорила ему так:

¹ ממעמקים, עמ' 224 : כאשר מכירים בעובדה שציבור מורכב מיחידים בעלי מעלות שונות ודרגות שונות, אזי ממילא כל אחד מכיר שהוא צריך את השני לדבר מסוים, והרי הוא רואה בזולתו צורך להשלמה. ועל ידי זה כלל ישראל מצטרפים יחד ומהווים סולם שראשו מגיע לשמים ... לעומת זאת, כשכל אחד סבור שהוא שווה לרעהו, ואין שלימתו תלויה באחרים, אזי ממילא מתבטל הכוח המקשר ומאחד את כלל ישראל המתקשרים יחד לבחינה העליונה.

² רמח"ל על התורה: ויקח קרח וגו' (טז, א-ד). כונתו של קרח היתה לבלבל כל הסדרים. אהרן היה כהן ובסוד חסד, וקרח היה לוי בסוד הגבורה, ודין הוא שהחסד ישלוט על הדין, והוא היה רוצה להגביר השמאל על הימין כמ"ש בזהר. וז"ש, "ויקח קרח וגו' בן לוי", וכלומר שנתחזק בגבורתו של לוי, להגביר הגבורה על החסד. ובסוד זה לקח חמשים ומאתים איש, כמ"ש, "ויקומו לפני משה" וגו', ואמרו רז"ל, שהיו ראשי סנהדראות. והסוד הוא, שהסנהדרין עומדין באימא ודינין מתערין מינה, ולכך לקחם להתחזק בדין. והיו "חמשים ומאתים", בסוד ה' גבורות, וכל אחד עולה למנין עשרה, הרי הם חמשים, וכל אחת כוללת חמשתן הרי הם חמשים ומאתים. ולכך מיתתן בשריפה, שהם היו רוצים להתחזק בגבורה לפגום, והאש של גבורה נהפך עליהם לענשם. ולפי שקרח היה רוצה לשנות מדותיו של מקום כמ"ש, כך מידה כנגד מידה, הקב"ה שינה סדרי בראשית במיתתו, כמ"ש, "ואם בריאה" וגו'.

³ ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם: הרביתם עלינו משאוי יותר משעבוד מצרים טוב לנו תחת יד מצרים מתחת ידיכם.

⁴ כתב המשך חכמה שמחלוקת קרח היתה כפירה ברורה בתורה. לולא זאת לא היה משה מסכן כל התורה באומרו "אם כמות כל האדם ימותו וכו' לא ד' שלחני" לכבוד עצמו לא היה אומר דבר כזה, ולעשות את התורה קרדום לחפור בו (בהגות)

⁵ אור החיים טז א: ולצד שחש קרח שלא יקובלו טענותיו אלא לבטל נשיאות אליצפן, אבל לומר שאין לחוש לקדימת עמרם ליצהר אין שומע לו, כי מודעת זאת שהגדול קודם במעלה, לזה הקיף בטענת ראובן הבכור לכל השבטים, ולקח גדולי ראובן, והוא מאמר דתן ואבירם וגו' בני ראובן, לומר כי אם תכריחו לומר הלך אחר הגדול, נלך אחר הבכור שבכל האחים, ולו יותר הכהונה:

אדהכי והכי אבלעו להו איתתא דקרח. אמרה ליה: חזי מאי קעביד משה. איהו הוא מלכא לאחווה שווייה כהנא רבא לבני אחווה שוינהו סגני דכהנא אי אתיא תרומה אמר תיהוי לכהן אי אתו מעשר דשקילתו אתון אמר הוּו חד מי לכהן וגוי (סנהדרין ק"י).

Между тем жена Кораха присоединилась к ним [мятежникам] и сказала ему [Кораху]: «Ты только посмотри, что Моше вытворяет. Сам стал царем, брата назначил первосвященником, племянников – его заместителями. Приносят труму, так он велит отдавать ее священнослужителям, а десятину приносят, которая твоя (как левита) по праву, велит ее десятую часть снова отдать священникам... (Санедрин, 110a)

Это и имеет в виду первый пасук нашей недельной главы, когда говорит:

במדבר טז: א- ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן

«Ваиках» обычно означает «взял что-то». Но здесь никакой объект не указан. Таргум Онкелос и Раши понимают это так:

И отделился¹ Корах, сын Ицара, сына Кеата, сына Леви, и Датан, и Авирам, сыны Элиава, и Он бен-Пелет, из колена Реувена².

Далее Тора дает нам еще один выразительный признак того, что это было выступление против существующего порядка, намерение разрушить его, а не представить нечто позитивное и справедливое:

טז: יב - וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה

Моше посылает им весточку мира³, но Датан и Авирам, сыны Элиава, ее отвергают. Когда человек не желает искать разрешения проблемы, нарастание конфликта неизбежно. Корах начинает с того, что испытывает обиду на то, что ему не предоставили высокой должности в обществе, а кончает тем, что ставит под сомнение подлинность всего пророчества Моше⁴. Попутно грязь, которой Корах забросал Моше, прилипает к последнему, и мужья предостерегают своих жен и велют им держаться подальше от Моше-«женолюбѣ»⁵. Нарастание идет и вширь, и люди, жившие по соседству с Корахом, подцепили этот «микроб» – азарт и удовольствие от войны за

¹רש"י: ויקח: לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק בתוך העדה

²אונקלוס: ואתפלג קרח בר יצהר בר קהת בר לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר פלת בני ראובן

רש"י: ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן (איוב טו) מה יקחך לבד לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. ד"א ויקח קרח משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים כמו שנא' (במדבר כ) קח את אהרן (הושע יד) קחו עמכם דברים:

³רש"י, שם: וישלח משה וגוי' - (סנהדרין קי) מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום:

⁴R. Hersh Goldwurm in the Stone Chumash, pg. 821

⁵גמי סנהדרין קט ע"ב: וישמע משה ויפול על פניו מה שמועה שמע אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן שחשדוהו מאשת איש שנאמר ויקנאו למשה במחנה אמר רב שמואל בר יצחק מלמד שכל אחד ואחד קנא את אשתו ממה שנאמר ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה ויקם משה וילך אל דתן ואבירם (וכן בילקוט שמעוני יז ד"ה וישמע)

новое положение вещей¹.

Следующий этап развития раздора – соби́рание всех недовольных по той или иной причине под общим лозунгом единого «большого» недовольства. Моше, еще вчера бывший любимым вождем, вмиг становится чудовищем, чьи «щедрые посулы» – роковая ловушка².

Спор достигает порога, за которым решение вопроса перестает быть целью. Партии захвачены водоворотом раздоров, где в центре внимания оказывается уже сама война, обмен оскорбительными репликами и боевая тактика. О мире на этой стадии думать уже не приходится. Оскорбить, опозорить противника важнее, чем говорить о чем-то существенном. Корах достиг этой стадии очень скоро³ – не потому, что был низким человеком, а потому, как это ни парадоксально, что считал свою идею чрезвычайно важной. (Мидраш Плиа говорит, что Моше-рабейну понимал это и предпринимал свои миролюбивые попытки, стремясь повлиять на отдельных сторонников Кораха⁴, но не на Кораха самого.)

В такой ситуации каждый прежде всего стремится набрать очки. Корах и его сообщники придумали несколько хитроумных аргументов, в которые сами, вероятно, не верили, и упивались своими маленькими победами над «врагом». Корах начал с чувства обиды на то, что не получил определенные должности в обществе, а кончил тем, что поставил под сомнение подлинность всего пророчества Моше⁵. «Зачем синему талиту тхелет?», «Зачем мезуза в комнате, полной сфарим?» и т.д.⁶

¹רש"י טז א: ודתן ואבירם - בשביל שהיה שבת ראובן שרוי בחנייתם תימנה שכן לקחת ובניו החונים תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו אוי לרשע אוי לשכנו.

²רמב"ן א טז: והנה ישראל בהיותם במדבר סיני לא אירע להם שום רעה, כי גם בדבר העגל שהיה החטא גדול ומפורסם היו המתים מועטים, ונצלו בתפלתו של משה שהתפלל עליהם ארבעים יום וארבעים לילה והנה היו אוהבים אותו כנפשם ושומעים אליו, ואלו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא היה העם סוקלים אותו,

ולכן סבל קרח גדולת האהרן וסבלו הבכורים מעלת הלויים וכל מעשיו של משה אבל בבואם אל מדבר פארן ונשרפו באש תבערה ומתו בקברות התאוה רבים, וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בטלה הגזרה מהם, ומתו נשיאי כל השבטים במגפה לפני ה', ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ושם ימותו, אז היתה נפש כל העם מרה והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות,

ואז מצא קרח מקום לחלוק על מעשיו וחשב כי ישמעו אליו העם וזה טעם "להמיתנו במדבר", אמרו הנה הבאת אותנו אל המקום הזה ולא קיימת בנו מה שנדרת לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש כי לא נתת לנו נחלה כלל, אבל נמות במדבר ונהיה כלים שם, כי גם זרענו לא יצאו מן המדבר לעולם, ויבטל מן הבנים מה שנדרת להם כאשר נתבטל מן האבות וזה טעם תלונתם הנה במקום הזה אחר גזרת המרגלים מיד והקרוב, כי היו אלה הנקהלים כולם בכורות כי על כן חרה להם על הכהונה, ולכך אמר להם משה שיקחו מחתות כמנהגם הראשון ויתגלה הדבר אם יבחר השם בהם או בכהנים:

³מדרש פליאה: אין לשאול במחלוקת קרח היה ראוי לצאת בת קול ולבטל דבריו של קרח כי יש להשיב קרח לא רצה שלום כל עיקר וכו'

⁴מדרש פליאה שם: וא"ת הלא משה למד מפי הקב"ה שקרח וחבורתו בני שריפה הם וא"כ האיך היה גונב לב הבריות והיה קורא להם לשלום והוא ידע כי לא ישלמו. ויש להשיב אמת משה ידע שקרח לבדו לא יספיק לעשות תשובה אך חבורתו אם לא היו חולקים לאו בני כליה נינהו והוסיפו על חטאתם ונעלם ממש הע"כ קרא עליהם לשלום וכו'

⁵R. Hersh Goldwurm in the Stone Chumash, pg. 821

⁶רש"י טז א: מה עשה עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכיניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו וכיוצא בו שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר (במדבר א) אלה קרואי העדה והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה:

*Корах намекал этим, что Всевышний никогда не потребовал бы таких вещей. Скорее всего, Моше-рабейну сам это придумал. Мы согласны, что Шехина должна находиться в среде Кляль Израэль. Но мы не хотим Шехину на таких условиях! Если потребуется, мы поспорим с Самим Всевышним!*¹

Корах начал с обиды из-за того, что не получил высоких должностей, а кончил сомнением в подлинности всего пророчества Моше². Если такой человек, как Корах, человек из поколения Маамад ар Синай, мог оспорить Откровение, то под угрозой оказывалась передача традиции всем последующим поколениям. Требовалось что-то экстраординарное, новый вариант Откровения, который бы подтвердил Откровение и сделал его бесспорным.

Поэтому Корах подвергся необычной каре. Во-первых, Моше-рабейну заранее объявил о ней и сказал, что если так и произойдет, это станет доказательством его правоты. Земля расступится и поглотит виновных³. Если этого не произойдет, заявил Моше-рабейну, это станет доказательством, что он не прав, а правы они⁴. В отличие от землетрясения и других подобных стихийных бедствий, земля, поглотив их, сразу сомкнулась – явление, не повторявшееся никогда ни до, ни после⁵. Как будто земля сама восстала против Кораха⁶, потому что он поставил под сомнение цель ее существования⁷.

בני ראובן - דתן ואבירם ואון בן פלת :

¹ טז ל: וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ד' :

²R. Hersh Goldwurm in the Stone Chumash, pg. 821

³ טז לא: ויהי ככלתו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם: (לב) ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש :

(לג) וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל :

⁴ בכור שור יז כט: לא ד' שלחני: אני אתן להם בחינה אחרת שאם ימותו כשאר בני אדם, הדין עמהם ולא ד' שלחני ואם יברא ד' ...

⁵ רמב"ן (ל) ואם בריאה יברא ה': ... כי בקיעת האדמה אינה בריאה מחודשת, אבל פתיחת הארץ את פיה לבלוע הוא חדוש לא נהיה מעולם כי כאשר תבקע האדמה כמו שנעשה פעמים רבים ברעש הנקרא זלילה תשאר פתוחה, גם ימלא הבקע מים ויעשה כאגמים אבל שתפתח ותסגר מיד כאדם הפותח פיו לבלוע ויסגור אותו אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין, וזה טעם ותכס עליהם הארץ (פסוק לג) ולכך אמר הכתוב אחרי ותבקע האדמה (פסוק לא), ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם (פסוק לב) ועל דעת רבותינו (סנהדרין ק"י) בקרוב פתח גיהנם, גם הוא ענין נתחדש לשעתו :

וכן ברש"י ובבכור שור שפתיחת האדמה את פיה איננה בריאה חדשה אלא הבריאה היתה להמית אותם במיתה שלא מת אדם עד כה.

⁶ מסכת נדרים לט עמ"ב: אמרו [השמש והירח] לפניו [לרבונו של עולם]: "אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירים."

⁷ ממעמקים עמ"ב 223: ומכיון שחטאם גרם להפך מגמת הבריאה – שעיקר כוונתו יתברך בבריאת העולם היתה להשרות את שכנת כבודו בעולם לכן, כביכול הבריאה בעצמה התקוממה כנגדו, על דרך הכתוב (במדבר טז ל): ואם בריאה יברא ד' ופצתה האדמה את פיה.